

ALİ TƏHSİL VƏ ELM: ƏNƏNƏLƏR VƏ YENİLİKLƏR

Məqalə Azərbaycan Respublikasında elm və təhsilin vəhdəti məsələsinə həsr edilmişdir. Məqələdə Ulu öndər Heydər Əliyevin təhsilin və elmin inkişafı istiqamətində atdığı addımlar və daha sonra Prezident İlham Əliyevin həmin siyasətin davamı kimi göstərdiyi diqqət və qayğıdan bəhs edilir. Eyni zamanda, məqalədə hazırkı təhsil və elm sistemimizin qarşısında duran problem və problemlər öz əksini tapıb. Məqalə müəllifin bəhs olunan mövzuya münasibətini də əhatə edir.

Açar sözlər: intellektual kadr, informasiya texnologiyaları, insan kapitalı, təhsil proqramı, ictimai elmlər, qloballaşan dünya

Müasir dünyada elm və təhsilin inteqrasiyası və vəhdəti çox mühüm və aktual bir məsələdir. Bu gün artıq respublikamızın müxtəlif ali məktəblərində güclü elmi mühitin yaradılmasına müasir, peşəkar kadr hazırlığına diqqət daha da artırılmışdır.

Ulu öndər Heydər Əliyevin Azərbaycanda elm və təhsillə bağlı siyasəti təhsilimizdə bu gün müşahidə edilən tərəqqi prosesinin əsasını qoymuşdur. O daima elmin və təhsilin hər bir cəmiyyət üçün prioritet sahə olduğunu vurğulayaraq qeyd etmişdir ki, "təhsil cəmiyyətin xüsusi, intellektual cəhətini əks etdirən bir sahəsidir. Belə olan halda təhsil sistemində çox diqqətlə yanaşmaq lazımdır və bu sistemə münasibət çox həssas olmalıdır" [2, s.3].

Əgər çox da uzaq olmayan tarixi keçmişi vərəqləsək, bir daha şahid olarıq ki, Ümummillə lider hələ Azərbaycana birinci rəhbərliyi zamanında təhsilimizin davamlı inkişafı və tərəqqisinə çox böyük əhəmiyyət verirdi. Məhz onun rəhbərliyi altında ali və orta təhsil müəssisələrinin maddi texniki bazasının formalaşdırılması, gənclərin xaricdə ali təhsil almaları üçün ölkə hüdudlarından kənara göndərilməsi, milli təhsil ənənələrinə sadiq, eyni zamanda mütərəqqi, intellektual kadr və müəssisələrin formalaşması üçün münbit şərait yaradılmışdır.

1998-ci ilin martında Heydər Əliyevin "Azərbaycan Respublikasında təhsil sahəsində islahatlar üzrə Dövlət Komissiyasının yaradılması haqqında" imzaladığı sərəncam, bu komissiyanın hazırladığı və 1999-cu ildə qüvvəyə minmiş "Azərbaycan Respublikasının təhsil sahəsində islahat proqramı" Təhsil siyasətinin düzgün təşkilini, eyni zamanda ölkəmizdə təhsil sisteminin beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması istiqamətində atılmış olduqca mühüm və strateji əhəmiyyətə malik addım idi. Ulu öndərin "mən müəllim adından yüksək ad tanımıram; müəllim sənəti şərəfli sənətdir" sözləri onun müəllimə, təhsilə bütövlükdə elmə verdiyi çox böyük dəyər və ehtiramın bariz göstəricisidir.

28 iyul 2022-ci ildə Prezident cənab İlham Əliyevin Azərbaycan Respublikasında elm və təhsil sahəsində idarəetmənin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı imzaladığı fərmanla Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyinin Azərbaycan Respublikasının Elm və Təhsil Nazirliyi adlandırılması, elm sahəsində dövlət siyasətinin və tənzimlənməsinin həyata keçirilməsi, elmi müəssisə və təşkilatların fəaliyyətlərinin əlaqələndirilməsi və istiqamətləndirilməsi ilə bağlı səlahiyyətlərin Nazirliyə həvalə edilməsi, əslində əsas Ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş siyasətin davamlılığını təmin edən bir addımdır. Dövlət başçısının imzaladığı bu fərman əldə olunmuş nəticə və formalaşmış ənənələrə əsaslanaraq daha çağdaş və müasir, dövrün tələb və təkliflərinə uyğun təşkilat formalarına üstünlük verilməsi tələbindən irəli gəlir [4].

Bu gün Azərbaycan elm və təhsilinə dövlət miqyasında göstərilən qayğı gənc nəslin bu sahədə daha produktiv və geniş miqyaslı fəaliyyətinə səbəb verməkdədir. Buna misal olaraq, prezident İlham Əliyevin magistrant və doktorantlara hərbi xidmətdən möhlət hüququnun verilməsi ilə bağlı qərarını göstərə bilərik. Bildiyimiz kimi elm cəmiyyətində qadınlarımız sayca çoxluq təşkil etməkdədirlər, ancaq bu qərar magistrant və doktorantların sıralarında oğlanların sayının artmasına, təbii ki, öz təsirini göstərəcəkdir. Hazırda Azərbaycanda aparılan dövlət siyasəti mövcud iqtisadi potensialın insan kapitalına, intellektual sərvətə çevrilməsi istiqamətində qurulmuşdur. Azərbaycan Prezidentinin 24 oktyabr 2013 cü il tarixli sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasında təhsilin

inkışafı üzrə Dövlət Strategiyası məhz bu sahədə verilmiş tarixi qərarlardan biridir. Dövlət büdcəsindən elmə çəkilən xərclərin ildən ilə artırılması respublikamızda ali təhsilin elmi yükünün artması ilə nəticələnmişdir [4]. Xaricdə təhsil proqramı çərçivəsində dünyanın aparıcı ölkələrinə hər il onlarla tələbələr dövlət hesabına göndərilmiş ölkəmizdə elm və təhsilin inkışafına, elmi potensialın gəncləşməsinə xidmət edən təhsil siyasətinin mühüm istiqamətidir [3, s.2].

Elm və təhsilin qarşılıqlı şəkildə fəaliyyəti və inkışafı dünyanın inkışaf etmiş ölkələrində artıq uzun illər ərzində öz nəticəsini göstərmiş əsaslı təcrübədir. Bu gün artıq heç kəsə sirr deyil ki, təhsil elmin bazası rolunu oynayırsa, elm də öz növbəsində təhsilin hərəkətverici qüvvəsi olaraq dəyərləndirilir. Bu baxımdan yüksək ali təhsil almadan peşəkar, ixtisaslaşdırılmış kadrlar hazırlamadan, hansısa yüksək elmi araşdırma və tədqiqatların aparılmasını gözləmək sadəcə sadələşmələrdir. Öz növbəsində ali məktəb mütəxəssisləri yüksək intellektə və böyük elmi potensiala malik kadrlar kimi yetişməlidirlər. Artıq sənaye deyil, rəqəmsal, informasiya texnologiyaları əsərində, bilik iqtisadiyyatının hökmran olduğu qlobal dünyada yaşamağımız bizlərdən bunu tələb edir. Son illər elm və təhsil sahəsində həyata keçirilən yenilik və islahatların nəticəsi olaraq respublikamızda fəaliyyət göstərən universitetlər bilik və innovativ fəaliyyətin cəmləşdiyi və hərtərəfli tədqiqatların aparıldığı eyni zamanda yüksək ixtisaslı kadrların yetişdiyi qurumlar kimi də fəaliyyətlərinin əhatəsini genişləndirməkdədirlər. Bu gün Azərbaycan müəlliminin pədaqoji fəaliyyəti onun elmi tədqiqatları ilə vəhdətdə qiymətləndirilməlidir [1, s.3]. Gənc nəsl yetişdirən, onun təlim və tərbiyəsində əhəmiyyətli rol oynayan ziyalımız əslində digər tərəfdən də təhsilin fasiləsizliyi prinsipinə sadiq qalaraq, öz elmi fəaliyyəti və yeni bilikləri əldə edərək onu öyrənmələrə ötürmək üçün davamlı çalışmalıdır. Əks halda ətraf ələmlə, sürətli dəyişən cəmiyyətlə sinxronlaşmayan birinə çevrilmək təhlükəsi ilə üz-üzə qalmış olar. Hazırda elm və təhsilin vəhdəti məsələsində dövlətimizin gələcəyə baxış strategiyasına öz əksini tapır. Hər cəmiyyətdə olduğu kimi respublikamızda da aparılan yeni elmi tədqiqatlar yalnız araşdırma məqsədi ilə deyil, eyni zamanda milli iqtisadiyyatımızın tərəqqisinə xidmət etməlidir. Elmi araşdırma və tədqiqatların vacibliyi ətrafında danışarkən, ictimai elmlərin cəmiyyət həyatında oynadığı rol, dövlətçilik siyasətində mövqeyi baxımından əhəmiyyəti də danılmaz və bir o qədər də mühümdür. Hər bir cəmiyyət və quruluşlarda tarix və mədəniyyətlə bağlı tədqiqatlar elmin və bilavasitə təhsilin prioritet məsələlərindədir. Tarix və ənənələrin unudulmaması və olduğu kimi gənc nəsillərə ötürülməsi məhz ictimai elmlərin sosial yükünə aid bir məsələdir. Bu gün Azərbaycanda fəaliyyət göstərən universitetlər təhsil-elm-biznes üçbucağı formatına uyğunlaşma yolunda addımlar atırlar. Universitetlərimizdə aparılan elmi tədqiqat və araşdırmaların müəyyən hissəsi məhz biznes sahəsinin sifarişlərinə yönləndirilə bilər ki, bu da öz növbəsində elm və təhsilin stimullaşdırıcı amili rolunda çıxış etməklə yanaşı, eyni zamanda ümumi iqtisadiyyatımızın da inkışafına təkan vermiş olar. Məhz bu sahədə reallaşdırılan islahatların nəticəsində elm və təhsilin inkışafı üçün əlavə kommersiya stimulu əldə oluna bilər. Bunun üçün də, bu sahədə artıq yetərinə bilgisi olan və öz sözünü demiş dünya ölkələrinin təcrübələrindən yararlanmaq istiqamətində müəyyən addımlar atılır [2, s.1].

Son illər xaricə təhsil almaq üçün göndərilən gənclərin 63%-ni magistrant və doktorantların təşkil etməsi qloballaşan dünyanın tələb və təkliflərinə uyğun elmi kadrların hazırlanması istiqamətində görülmüş mühüm işlərdəndir.

Elmin və təhsilin dinamik inkışafı və vəhdəti cəmiyyət üzvlərinin ümumi rifah səviyyəsinin yüksəlməsi istiqamətində müəbit zəmin rolunu oynayır. Sağlam düşüncə sağlamlıq həyatın başlanğıcı olduğu kimi, elm və təhsil də cəmiyyətdə mədəni insan kimi mövqə tutmaq, ətraf mühitə düzgün münasibət sərgiləmək, əmək bazarında layiqli yer tutmaq, müasir texnika və texnologiyaları daha çevik mənimsəmək imkanı verir. Bir sözlə, hər kəsin həyat fəlsəfəsini onun aldığı təhsilin və ziyələndiyi elmin keyfiyyəti müəyyən etmiş olur.

1. Öməröv V. Azərbaycanda elm və təhsilin vəhdəti məsələsi. Səsqazeti.az. <https://sesqazeti/az>
2. Rəhmanova N. Elmin və təhsilin vəhdəti cəmiyyətin inkişafıdır. Memim.az. <https://memim.az>
3. Ələkbərov, A. Elm və təhsilin vəhdəti insan kapitalının əsasıdır. Azerbaijan-news.az. <https://www.azerbaijan-news .az>
4. Fərmanlar Sənədlər Azərbaycan Prezidentinin Rəsmi internet sahifəsi, president.az. <https://president.az>

MUNAVVAR ZEYANLOVA

HIGHER EDUCATION AND SCIENCE: TRADITIONS AND INNOVATIONS

Abstract: The article is dedicated to the issue of the unity of science and education in the Republic of Azerbaijan. The article covers the steps taken by the great leader Heydar Aliyev in the direction and progress of education and science and then concern and attention paid by President İlham Aliyev as a continuation of that policy. At the same time, the problems and issues facing our current education and science system are reflected in the article. The article also covers the author's position towards the topic being talked about.

Key words: intellectual staff, information technologies, human capital, educational program, social sciences, globalized world.